

բում ձեր շահերը այս հրատարակութեան միջոցով պաշտպանելու համար։—Եւ խնդրում եմ, որ հայերը բաժանորդագրութիւնով լրագրի տարածմանը նպաստեն։ Գուք կարող էք ամենի հաւատարմացնել, որ իմ լրագիրը ըստանձնել է ձեր իրաւունքներին պաշտպանութիւնը և խոստանում է պահպանել նրան... եւ յուսով եմ, որ դուք կաշխատէք բազմացնել իմ բաժանորդներին թիւը գործի յաջողութեան համար։ Այլքի առաջ ունեցէք, որ մեր բաժանորդների շարքում գտնուիմ եւ Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Ներքին-Արտաքին իշխանութեանց զիպլոմատական մարմինները։—Լրագրի 30 և 31 №-ներ հարկաւոր օրինակներով ուղարկված են արդէն գանազան տեղեր նշանաւոր անձանց և կարեւոր հրատարակութիւններին։

Հաղորդելով ձեզ այս ուրախալի լուրը, հայկ. ընկերութիւնը խնդրում է ձեզ, պ. խմբագիր, դարձնել այս գործի վրա հասարակութեան ուշադրութիւնը և ամեն միջոցներով (որոնք գուք յարմար կը դատէք) նեցուկ և ընդարձակութիւն տալ այս կարեւոր հրատարակութեանը։

Մենայայտ եմ, որ մեր հասարակութիւնը և մասնաւորապէս հայ երիտասարդութիւնը կը բարհաճին նմանապէս տեղեկութիւններ և թղթ-թակցութիւններ ուղարկել յիշեալ շարքած-թերթին։ Այս մասին խմբագրութիւնը խնդրել է մեզ մասնաւոր նամակով և դիմել է ամենին իր լրագրի միջոցով։

Բաժանորդ գրովոյները կամ թղթակցութիւններ ուղարկողները (թղթակցութիւնները կարող են հայերէն լեզուով լինել) կարող են դիմել հայկազեան ուսումն. ընկ. Rue des Feuillantines 47 Paris կամ ուղղակի լրագրի խմբագրին այս հասցեով. M. F. Salles, redacteur en chef du «Journal d'Orient» Rauhensteingasse, 10 Vienne։ Այս լրագրի մասին ձեզ մի տեղեկութիւն տալու համար, ուղարկում եմ նրա վերջին համարը։

Խնդրեմք մեր միւս հայ հրատարակութեանց արտատպել այս լուրը։

Հայկ. Ուսումն. ընկերութեան կողմից
Վ. Արծրունի

ՆԱՍՏԱԿ ԹԻԻՐԻՔԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 2 օգոստոսի

Նի՞քէ կայ թիւրքերի վերին աշխարհը դպրոց մի թունալից խնդիր, զիտէք որ այդ հայոց խնդիրն է, բոլոր պետական խնդիրներից ամենահիմնականը և վտանգաւորը թիւրքիայի ոչ միայն հասարակութեան փոքր-Ասիայում, այլ նորա ամբողջ գոյութեան և ապագայի վերաբերմամբ։ Այս է պատճառը, որ թիւրք կառավարութիւնը չէ կարող մարտել հայոց խնդրի երևան գալը Ռուսաստանի ձեռքով, որը խաղաղութիւն կապելով Տաճկաստանի հետ, թողեց նորա հանգամանակեան համար մի մշտական ցաւ, որը կարող է լինել և խիստ մահաբեր առանց այն էլ հիւանդոտ թիւրքիայի կազմուածքի համար... Զը կարողանալով մարտել այդ խնդրը, թիւրքերն ամբողջ մեծապէս ուշադիր է Ռուսաստանից եկող և ռուս մամուլից դուրս ցայտող իւրաքանչիւր խօսքին և տողին, տալով նորան այս ինչ, այն ինչ նշանակութիւնը Ռուսաստանի մօտաւորտ դիտումների վերաբերմամբ իր ամբողջութեան դէմ փոքր-Ասիայում։ Թիւրքերն լինելով շատ ճաշկերպ և խորամանկ իրան սպառնացող վտանգները ըստ արժանոյն գնահատելու համար, շատ լաւ գիտէ՝ որ չափ էլ Անգլիան հետամուտ լինի հայոց գործին, դարձեալ նորանից այնչափ վտանգ չէ կարելի սպասել իր գոյութեան համար փոքր-Ասիայում, որչափ ռուսաց կողմից, թիւրքերն շատ լաւ գիտէ թէ ինչ մեծ ոյժ և ազդեցութիւն ունէ Ռուսաստանը փոքր-Ասիայի վրա, ունենալով կողմ-կառու իր ձեռքի տակ մէկ միլիոն ու կէս համար, խաղաղասէր, բայց արթուն և հաստատուն միտ հայ ազգաբնակչութիւն, որը իր տերութեան և իր սեփական շահերով այնչափ սերտ կերպով կապված է փոքր-Ասիայի իր երեք միլիոն համարիւնների հետ, վասնորոյ այդ մեծ ոյժը միշտ կարող է խիստ շոջափելի և նիւթական գորութիւն լինի Ռուսաստանի ձեռքում առանց պատերազմի, խաղաղ և անվրդով ճանապարհով հիմն ի վեր տապալել թիւրքիայի գոյութիւնը փոքր-Ասիայում։ Մինչդեռ այդպիսի մի յարմարութիւն և զգալի ոյժ Անգլիան ու ունի և ոչ էլ կարող է ունենալ։ Այն այս տեսակետից է, որ թիւրքաց կառավարութիւնը բերլինի դաշնադրութիւն

նը կնքելուց յետ, այսչափ հետամուտ է միշտ ռուսաց կառավարութեան և մամուլի տրամադրութեան հայոց վերաբերմամբ։ Այս է պատճառը որ «Новое Время»-ի մէջ նորերս գրված անտակտ և անմիտ յօդուածը հայոց դէմ, այնչափ լաւ մատի փաթեթման դատաւ թիւրքերի համար այս տեղի հայ ինտելլիգենցիային հաւատացնելու թէ՛ «ռուս տերութիւնը միշտ թըշնամի և ատող է եղել հայերին» և այլն այսպիսի յիմարութիւններ։ Բայց «Новое Время»-ի անտակտ և կարճամիտ դատողութիւնները, որոնք արտատպվեցան բոլոր թիւրքաց լրագիրներից, չը կարողացան երկար պահել իրանց նշանակութիւնը։ Այսօր երեւոյ Phare du Bosphore-ի մէջ «Порядок» լրագրի № 202 առաջնորդող յօդուածը հայոց խնդրի մասին, այդ յօդուածով յարգելի լրագրի յայտնած գործնական և խոստումներ մահաբեր ուսմբի պէս ճայթեցին թիւրք մամուլի զինին, անկարագրելի ազմուկ և զգրդիւն յարուցանելով, առանց այն էլ սրտերի մէջ ռուսներից միշտ սարսափահար, թիւրքերի մէջ։ Առում եմ, որ Սայիթ-փաշան, աչքի անցնելով այդ «թունալից» յօդուածը, խիստ վրդովված կանչել է տպագրութեան ընդհանուր տեսչին և սպառնալից կերպով յանձնարարել, որ եթէ միւս անգամ էլ երևան Ա. Պօլսի լրագիրների մէջ այդպիսի «զայթագական» յօդուածներ, տեսուչը չարաչար կերպով պատասխանատու կը լինի։ Բայց եղած ազդեցութիւնը արդէն եղաւ և թիւրքիայի տէրութիւնը կրկին եւ հոմոզկեց, որ իր յօյը՝ իրր թէ ռուսաց կառավարութիւնը չընչուս գործելով իր հպատակ հայերի վրա (թիւրքաց կարծիքով) միշտ ի նպաստ թիւրքիային մի բարեբար գործ արած կը լինի, էլ այդ յօյը կրկին ապացոյցով օղը ցնդկեց, որովհետեւ այս օր նա տեսաւ, որ կիսապաշտօնական լրագրի բի էջերում անգամ միանգամայն աներկրի կերպով, առաջարկվում է ռուս հասարակութիւնից տալ հայերին իտիկանի համար համապատասխանող փոքրիկ աղբիւրի շահերին եւ համապատասխանող առանձին մենաշնորհաւ գրութիւն։ Ինչպէս միշտ երախտալից հպատակ և իր ազդութիւնը յարդող իւրաքանչիւր հայ ի հարկէ չէ կարող բոլոր սրտից չողջունել «Порядок» լրագրի մէջ յայտնած դադափարները որոնք ուրախութեամբ պիտի ասած օրից օր ռուս ինտելլիգենցիայի անխախտ համոզմունքն են դառնում Հայաստանի և ռուսաց շահերի վերաբերմամբ։

Նկատողութեան առնելով այսպիսի մի սերտ և անբաժան համեմատութիւն Ռուսաստանի և հայոց շահերի մէջ փոքր-Ասիայում, որչափ ցաւալի է տեսնել, որ Ֆրանկլինի թողած յիշատակի տխուր ազդեցութիւնը դեռ բոլորովին չէ կորցրած իր հետքերը, որովհետեւ թիւրք մամուլը մինչև հիմայ եւ չարունակում է պնդել թէ՛ «ռուսները թշնամի են հայերին», որովհետեւ Ղարսի նահանգի մէջ արգելում են հայերին բնակութիւն հաստատել, Բաթումի մէջ չեն թողնում հող գրնել» և այլն այսպիսի բաներ։ Նի՞քէ այս բաները դեռ տեղի ունեն մինչև հիմայ եւս—որ յուսով եմ, որ շուտով վերանան այդ վնասակար կաղապրութիւնները զանազան ստոր վարչական կառավարչների կողմից, որոնց չափազանց կռաւորչներն միշտ այդչափ վնասակար է եղած տէրութեան մեծամեծ և էական շտեմներն, որ և իցէ մի նահանգի մէջ մի քանի հազար հոգի երկրագործ հայ աւել կամ պակաս չենք կարծում որ փոխարինեն այն ընդարձակ շահերը, որ ունէ Ռուսաստանը համայն փոքր-Ասիայի մէջ...

Այս տեղի հայ մամուլի մէջ եւ ի հարկէ կան այնպիսիները, որոնց համոզմունքի վրա կարողանում են ներգործել թիւրք լրագիրների արծարծած չարակամ մտքերը, վասնորոյ մէկը հայ լրագիրներից քննելով այս օրերս հայոց դրութիւնը կողմնաւոր հայ մամուլի ընդհանուր օպտիմիզմի (լատստիստիկան) վերաբերմամբ, իսկ մի քիչ յետոյ ենթադրելով, որ յիշաի եթէ Ռուսաստանի անհրաժեշտ շահերը պահանջին կողմասի հանդէպ մենաշնորհաւ (привилегированный) գրութիւն տալ, այն ժամանակ ինչով պիտի սկսվեն այդպիսի մենաշնորհութիւնները։ Խօսելով այս մասին յիշեալ յօդուածագիրը ասում էր, զուցէ ոչ առանց իրաւունքի, թէ՛ «այդ մենաշնորհութիւնները պիտի սկսվեն նախ՝ Ղարսի նահանգին կից հայաբնակ գաւառներին տալ կատարեալ ազատութիւն տեղափոխվել որչափ թուով

որ ցանկանան Ղարսի նահանգը, երկրորդ՝ կողմասի համալսարանի մէջ հայոց լեզուով եւ դասախօսութիւններ անելը ազատ և պարտաւորի լինի, երրորդ՝ երևանի նահանգում ուսուցանել հայոց տարրի մասեր և բարոյական ազդեցութիւնը, լեզուի տիրապետութիւնը և այլն»։ Ահա այս մի քանի հայեացքներ մէջ բերելով, ուղեցի տեղեկացնել ձեզ թէ որչափ մեծ յեղափոխութիւն կարող են անել ի նպաստ մեր տէրութեան շահերին այստեղ մի քանի բարեմիտ և ազատասիրտ ռուս լրագիրների յօդուածները։ Այս կողմից մեծապէս շնորհակալութեան արժանի են ի հարկէ նախ «Голосъ»-ը յետոյ «Русский Курьеръ»-ը և միւսերը, նմանապէս և թիֆլիսի ռուս լրագիրները, որոնք այդչափ լաւ կերպով են ըմբռնած ռուսաց տէրութեան և ընդհանուր հայերի շահերը ինչպէս կողմասի մէջ, այնպէս և ամբողջ փոքր-Ասիայում։

Վրիգոր Նիկողոսեան

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի ամերիկական լրագիր հաղորդել է՝ որ նորորումս Ամերիկայի Տենեսի նահանգում մի կին ծնել է մի անգամից 7 երեխայ, որոնք բոլորն էլ առողջ են և միմեանց սաստիկ նման։ Կնոջ ամուսինը մի փոքրիկ հասակի և նիւստ մարդ է, իսկ ինքը մայրը բարձրահասակ և շատ առողջ կին է։ Շատերը գնում են եօթ երեխաներին, բնութեան այդ հրաշքը տեսնելու։

Կ. Պօլսի «Փոնկ» լրագրում կարդում ենք հետեւեալ ծիծաղելի յօդուածը։ «Տփիլիսի նշանաւոր և բազմածառութ ազգայիններէն Վսեմ. Իշխան Ամատունի ուրբաթ օրը մայրաքաղաքս գալով՝ Իշխանի Անգղիական օթկանին իջաւ։ Նորին Վսեմութիւնն հետեւալ օրը փութացաւ ի տես Ս. Պատրիարք Զօր և քանի մը ժամ խօսակցեցաւ։ Կիրակի օր ալ իւր ներկայութեամբ պատուեց խափառարի Խմատիէի Մեղգուրեան իգական վարժարանի մրցանակարարչութեան հանդէսն, որ ամենաշքեղ կերպիւ կատարուեցաւ։ Ընդ նախադասութեամբ Ս. Պատրիարք Զօր, Իշխան Ամատունի նախնի հայկազանց տիպի ու տիպարը կը կրէ, յաղթահատակ վարկազեղ, դուրթաղէմ և դեռ յարբունտ, իր նախնիքն շնորհատանն բազմազան ձօնութեամբ կողմ-կաս անցիւ, պատուով և մեծարանք ընդունուր են վրաց թագաւորէն, և ի կարեւոր հարկի մեծ փոխառութիւն մընելով վրաց թագաւորութեան, ապա հարկադրուր են կուր գետին մէկ կողմը ընդարձակ բայց յայնժամ անարժէք երկիր մը ընդունիլ ի փոխարէն, որ սակաւ արժէք ստացիւ է՝ գիւղերու գիւղաքաղաքներու վերածուելով։ Իշխան Ամատունի Բեղբւորաւորին հաւաքարանին մէջ ռուսմի առած է. Հայ լեզուն ու ազգութիւնն միշտ սիրելի եղած են իրեն, և ի սէր Հայ լեզուի ու ազգութեան ոչինչ ինտըրյաժ չէ ցարդ. Տփիլիսի ամեն կարգի ազգայնք և լրագիրք կը վկայեն։ Իշխան Ամատունի Տփիլիսի հայկական թատրոնին յառաջադիմութեան համար ալ նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակած է, զիտելով քաջ թէ թատրոնք ալ իրեն վարժարանը և լսարանը կողտեն ազգային լեզուի ու բարոյականութեան զարգացման։ Եւ արդարեւ Տփիլիսի Հայն՝ որ քանի մի տարի յառաջ ամենամեծ մասամբ զուրկ էր Հայ լեզուէ և իրեն օտար ինն էր իրեն համար, և ի սկզբան հաստատութեան Հայ թատրոնի՝ իրեն օտարազգի կը ձանձրանար, այժմ ամենամեծ մասամբ կը յաճախէ և կ'օգտի՝ ընտելանալով մայրենի գիւղեցիկ լեզուին և սկսելով կապուիլ ազգային կապերով։ Իշխան Ամատունի անմոռանալի բարեբարութեանց միւնն է այս։ Նորին Վսեմութեան վրայ այս համառօտ ծանօթութիւնն մեր ազնիւ ընթերցողաց հաղորդելէն յետոյ, խնդրութեամբ կը շնորհաւորենք իւր գալուստն ի մայրաքաղաքս թիւրքիոյ, և կըղձմք որ մեր բազմակարօտ Ազգն ունենայ բաղում Հայ մեծամեծներ՝ այս ոգւով և այս սրտով։ Իշխանին հետ մայրաքաղաքս եկած է Տփիլիսի ազգային երեւելի փաստաբաններէն Մեծ. Աղա Բարոնը Շահնշանց ալ կը լսենք, թէ առաջիկայ շարժու կը մեկնին Օտէսա կամ Վիեննա երթալու համար»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ
Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 օգոստոսի։ Այսօր փոխանակվեցան վաւերացրած դաշնագիրները Ռուսաստանի և ջինստանի մէջ։
ՆԻՒԻՏՐԿ, 7 օգոստոսի։ «Herald» լրագրի մէջ տպված է Գարամանի նամակը, որով նա հաղորդում է, թէ վերագործել է Նիւ-Խորկ և, եթէ հարկաւոր լինի, կը փորձի ապաստանի իրաւունքի ոյժը դատարանի առաջ։ Այսօր Գարաման յայտնեց իր ցանկութիւնը Ամերիկայի քաղաքացի դառնալ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 օգոստոսի։ «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է ներքին գործերի մինիստրութեան կարգադրութեամբ «Новая Газета» լրագրին առաջին նախագրողութիւն է տուած և արգելված է նրա համարների հատով ծախվելը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 օգոստոսի։ «Новая Газета» լրագրի մէջ այսօր տպված է հետեւեալը. խորին ցաւով այսօր մենք ստիպված ենք յայտնել մեր ընթերցողներին, որ «Новая Газета» այլ եւ չի հրատարակվի։ Մենք պատրաստ էինք ծառայել թանգազին հայրենիքին մեր հոգու բոլոր ոյժերով, բայց կարելութիւն չենք գտնում շարունակել մեր լրագրի հրատարակութիւնը և դադարեցնում ենք նրան 8 համար հրատարակելուց յետոյ։ Մեր պրօգրամը յայտնի էր հրատարակութեանը և մենք ոչ մի բան այնքան եռանդով չենք պաշտպանել, որքան լուսաւորութեան շահերը և Ռուսաստանի քաղաքական, հասարակական և բարոյական վերածագման գործը։ Մեր ձգտումները մաքուր են եղել Աստուծոյ, Թագաւորի և Հայրենիքի առաջ։ Ռուս հրատարակութիւնը կարծես գնահատեց այդ ձգտումները և պաշտպանեց մեզ իր ուշադրութեամբ։ Մենք այդ հասարակութեանը յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը և յոյս ունենք, որ նա կը հասկանայ մեր վճռի անհրաժեշտութիւնը։ «Новая Газета» լրագրին ստորագրող անձինք հրաւիրում ենք յետ ստանալ իրանց փոքր խմբագրութեան ժամանակաւոր գրասենեակից, Բասէյնայա փողոցի վրա, Կրակիսկու տանը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 օգոստոսի։ Պետական րանկի 5% տոմսակր առաջին շրջանի արժէ 96 ռ. երկրորդ 94 ռ. 37 կ., երրորդ 94 ռ. 75 կ., չորրորդ 94 ռ. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակր արժէ 230 ռ., երկրորդ 228 ռ. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակր արժէ 91 ռ. 37 կ., երկրորդ 91 ռ. 37 կ., երրորդ 91 ռ. 37 կ., ոսկի 7 ռ. 78 կ.։ Ռուսաց 1 ռուբլ. Լժնգոնի վրա արժէ 25,75 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 220 մարկ 50 պֆ., փարիզի վրա արժէ 271 ֆրանկ 50 սանտիմ։ Բօրսայի արամաւորութիւնը ամուր է։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԵՏԱՍՈՒՆՆԵՐ
—ՄՈՍԿՎԱ. Ն. Տ. Գ. Եթէ ձեր նամակը Գր. Խի. դէմ կարող էր տպվել, ինչի նրա նամակը ձեզ դէմ չէր կարող տպվել։ Ստորագրութիւններով նամակը չը կարողացանք տպագրել։ Իսկ ինչ որ վերաբերում է ձեր մեզ առած խորհրդներին «Մշակի» ուղղութեան մասին, մենք մեղաւոր չենք։ Եթէ դուք հակասութիւն էք դրնում «Մշակի» ուղղութեան մէջ և չէք հասկացել նրա ուղղութիւնը։
—ԲԱԳՈՒՆ. Ն. Վ. Բոլշիւրը ձեզ ուղարկեցաւ։
—Կ. ՊՈԼԻՍ. Հայկակ. վաղուց է ձեզանից նամակ չուներ։ Գուք գիտեք որքան նշանակութիւն ունեն ձեր թղթակցութիւնները «Մշակի» համար։
—ՂՈՒԲԱ. Մ. Յ. Շատ ցաւում ենք որ կարգավոր «Մշակը» չէք նկատում ինչ է տպված լինում նրա համարներում։ Ձեր հայելը վաղուց տպված է ներքին լուրերում։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ